

Польські пани, цар Петро I чи древніші традиції, - так хто ж «доклав руку» до колоритної назви старовинної козацької фортеці?

За той тривалий відрізок часу, що минув з моменту ліквідації Сумського слобідського козацького полку, дійсні події, пов'язані з його історією, у значній мірі були забуті, а певні збережені в народній пам'яті моменти переросли в різного роду легенди, перекази, а то й міфи, що не мають під собою історичного підґрунтя.

Починаючи з двадцятих років XVIII ст., процес герботворення в Російській імперії набув значних масштабів. Очолити імператорське геральдичне відомство в 1771 р. було доручено історикові князю Михайлу Михайловичу Щербатову (1733-1790). За дорученням Військової колегії у 1777-1778 рр. він підготував гербовник військових знамен, але основним його завданням була розробка саме міських гербів. І результатом затятої боротьби з притаганими московітам комплексами меншовартості перед давніми європейськими традиціями

ми стало насадження українським містам примітивних «гласних» гербів, які не мали нічого спільного з давньою козацькою символікою. «Гласними» вони вважалися тому, що малюнок герба штучно «підганявся» під назву міста.

Так, за своїм характером герб і гербова легенда Недригайлова кінця XVIII ст. - лише плід фантазії російських геральдистів, котрі намагалися «передати» на папері вже існуючу назву містечка. Від князя Щербатова Недригайлів отримав герб, на якому був зображений воїн зі списом. У текстовій частині, що пояснювала суть герба («легенді», - авт.) зазначалося: *«Во время набегов татарских с поселившихся жителей один, будучи смелее собою других, ободряя, удерживал уходящих от набегов, упоминая: я не дрожу. Его прозвали Недригайлом, а по нём и место Недригайловым»*. Проте, вже в 1787 р. гласний герб Недригайлова остаточно замінили

Про походження назви містечка Недригайлів

на *«восемь черных слив в золотом поле, кои означают изобилие оными»* (Топографічний опис Харківського намісництва, 1785).

Брак інформації щодо власної історії (або й певна радянсько-партійна ініціатива) у пізніші радянські часи породили масу чудернацьких міфів, пов'язаних із російським царем Петром I. Якщо довіряти тим «легендам», то містечко Недригайлів, все на те виходить, за свою назву має віддячувати теж... Петру I. Оскільки, згідно поширеного міфу, під час Північної війни, у 1708 р., недригайлівці не підкорилися шведам, себто «не дрожали». Насправді ж, назва «Недригайлів» була відома задовго до уродин царя Петра Олексійовича й була пов'язана з місцевою гідрографією - річкою Дригайлихою.

Спробуємо розібратися. Результатом Люблінської унії 1565 р. стало остаточне об'єднання Литви й Польщі в єдину Річ Посполиту. Відтоді українські землі з Великого князівства Литовського переходять до складу Польського королівства, згодом польська влада розпочинає активну політику щодо заселення багатих земель Посулля. І от наприкінці XVI ст. польська колоніальна адміністрація збудувала укріплене Недригайлівське городище, біля якого на березі р. Сули виникла слобода Дригайлів, названа так від річки Дригайлихи. До 1632 р. козацька слобода перетворилася на значний населений пункт, мешканці якого займалися бджільництвом та промислами. А напроти польського поселення, на так званій, Путивльській сто-

роні (тепер с. Засулля Недригайлівського району), було московське укріплення.

У 1618-1647 рр. на землях майбутнього Сумського козацького полку активно проходив процес українсько-польської колонізації, що особливо посилювався після підписання Річчю Посполитою і Московщиною Поляновського миру 1634 р., укладеного по закінченню невдалої для останньої Смоленської війни (1632-1634). У відповідності до нього, до Московської держави, згідно делімітації кордонів, повертався ряд незначних прикордонних територій, так званих, *«отдаточных городов»*, зокрема Недригайлів, Вільшана, Городницьке та Кам'янське городища.

У адміністративних межах нинішньої Сумщини узгоджений кордон проходив по річці Сухий Ромен до Деханівського й Недригайлівського городищ, по р. Терн до р. Бобрик, потім перетинаючи р. Бобрик і р. Сулу, тягнувся до Городницького городища, яке відходило до Москви, до р. Псел, вниз по Пселу до Кам'яного, що відходило Речі Посполитій, перетнувши Псел по його протоці Олешниці йшов до р. Ворскли, а далі по Ворсклі до Скельського городища, яке відходило до Московського царства. У подальшому кордон ішов до Більського городища, до річок Мерла й Коломак, а через Коломак до р. Орчик, і вгору до Муравського шляху.

Остаточне розмежування було здійснене в 1647-му. Польську сто-

рону представляв сенатор Адам Кисіль, московську - воєвода й стольник Зам'ятня Леонов (Леонт'єв). Спільна комісія провела детальне вивчення місцевості, у кінцевому документі розмежування було остаточно розписане до найнезначнішого пагорба й балки. Так, після передачі московській стороні поселень Вільшана та Недригайлів, східна межа польської Роменської волості пройшла по правій притоці Сули - р. Малій Хусі (нині Хусь), а Велика Хусь (нині Хусть) залишилася у межах Речі Посполитої.

Варто зауважити, що Дригайлівська фортеця зайнята московітами ще до офіційного розмежування, ймовірно, у 1644 р., а в 1648 р. Недригайлів вже вважався московським містечком. Перехід під царську руку був результатом місії окольничого, князя Ф. Волконського, якого у травні 1642 р. *«послал государь межевать с Литовскими людьми спорные земли в Путивль»*. Саме під час цього відрядження Волконський домовляється з представниками польської адміністрації про передачу Дригайлова Московській державі. Доцільно припустити, що саме тоді в назві міста з'явився префікс «НЕ-» (НЕ-Дригайлів), як вияв того, що місто більше не належить польській короні.

Таким чином, робимо висновок, що ані Петро I, ані князь Щербатов не мають жодного відношення до сучасної назви районного центру на Сулі.